

Cuprins

INTRODUCERE	3
1.Motivația și alegerea subiectului	5
2.Limitele și originalitatea lucrării	6
3.Metodologia	7
4.Structura și conținutul lucrării.....	8
5.Dificultăți întâmpinate	9
6.Stadiul cercetărilor.....	9
7.Scopul lucrării	15
CAPITOLUL I.....	16
VIAȚA ȘI OPERA TEOLOGICĂ A PĂRINTELUI	
PROFESOR PETRU REZUȘ	16
Date biografice în perspectivă teologică și eclezială.....	16
Opera teologică: aspecte, tendințe și direcții	23
Sursele gândirii teologice a părintelui Petru Rezuș	34
Influențele teologice și filosofice în gândirea părintelui Petru Rezuș	35
Capitolul al II-lea.....	38

CONTEXTUL TEOLOGIC ÎN CARE A TEOLOGHISIT	
PĂRINTELE PROFESOR PETRU REZUȘ.....	38
2.1. Perioada interbelică.....	40
2.2. Perioada comunismului românesc	48
Capitolul al III-lea	60
CONTRIBUȚIA TEOLOGICĂ LA DEZVOLTAREA	
DOGMAȚICII ORTODOXE.....	60
3.1. Revelația.....	60
3.2. Dogmele	81
3.3. Teologumenele	107
3.4. Existența personală a lui Dumnezeu – premisă a dogmelor și a dogmaticii în gândirea părintelui Petru Rezuș	110
3.5. Antropologia.....	137
3.6. Aghiologia.....	144
3.7. Hristologia.....	158
3.8. Soteriologia	165
3.9. Pnevmatologia	176
3.10. Ecleziologia	189
3.11. Mariologia	216
Capitolul al IV – lea.....	230
DOGMAȚICA ORTODOXĂ ÎN PERSPECTIVĂ	
INTERCONFESIONALĂ-ECUMENICĂ	230

4.1. Revelația în perspectivă interconfesională.....	232
4.2. Creștinismul în perspectivă interconfesională.....	237
4.3. Ecumenismul în perspectivă interconfesională	247
4.4. Aspecte ale dogmaticii în perspectivă interconfesională	252
Capitolul al V – lea	260
RECEPTAREA CONTRIBUȚIILOR TEOLOGICE ALE	
PĂRINTELUI PETRU REZUȘ: POLEMICI ȘI DIVERGENȚE	
.....	260
5.1. Petru Rezuș și filosofia românească	260
5.2. Petru Rezuș și Lucian Blaga.....	264
5.3. Petru Rezuș și Dumitru Stăniloae	271
5.4. Receptarea gândirii dogmatice a părintelui Petru Rezuș în teologia ortodoxă actuală. Petru Rezuș și Dumitru Stăniloae	280
CONCLUZII.....	284
SUMMARY	295
ANEXE	306
BIBLIOGRAFIE.....	326

REZUMAT

Teologia și teologul Petru Rezuș deși într-o primă fază lasă impresia unui accent deosebit pe sinteza teologică, cu explicitări de termeni și împărțiri structurale, totuși gândirea sa dogmatică este una care nu uită să valorifice direcțiile patristice, scripturistice și chiar liturgice ale Teologiei Dogmatice, cu implicații concrete în viața creștină, chiar dacă modul în care reușește să transmită acestea nu este întotdeauna cel mai potrivit.

În încercarea de a evidenția toate aceste aspecte am gândit lucrarea de față în cinci capitole dorind, fără pretenții de exhaustivitate, a contura contribuția decisivă a părintelui Petru Rezuș în contextul teologic de la mijlocul secolului al XX-lea, contribuție despre care putem spune că a deschis perspective reale de progres în materie de Teologie Dogmatică.

Astfel, *în primul capitol* am încercat să arăt cum reușește părintele Rezuș „să transforme o neșansă într-o situație de provincialism creator”, evidențiind în acest sens elementele biografice care au marcat viața și gândirea viitorului dogmatist în contextul secolului al XX-lea, dar și coordonatele gândirii sale.

După studii de teologie la Facultatea de Teologie din Cernăuți, respectiv literatură la Facultatea de Filozofie și Litere din cadrul aceleiași universități, studii care se concretizează cu absolvirea teologiei în 1935 cu calificativul „distingție” și a literaturii în 1937, în perioada 1935-1937 primește, ca o recunoaștere a meritelor sale, o bursă de specializare din partea Fondului Religionar al Mitropoliei Bucovinei în Teologie Dogmatică și Teologie Fundamentală. Astfel, în această perioadă se află la studiu în centrele universitare din Strasbourg, Oxford, Cambridge și Viena, toată pregătirea sa teologică fiind încununată de obținerea în 12 aprilie 1937 a titlului de doctor în Teologie la Cernăuți cu calificativul „Magna cum laudae” sub îndrumarea profesorului Vasile Loichița. Cu toate că întreaga sa pregătire teologică se dorea a fi încununată de o carieră academică, Petru Rezuș este hirotonit în 9 aprilie 1938 iar din august este numit capelan pentru parohia Storojineț, în apropiere de Cernăuți.

Nemulțumirea pe care o trăia în parohie, dublată de dorința de a urma o carieră academică l-au determinat pe Rezuș să părăsească Bucovina, toate acestea și în contextul în care a avut posibilitatea de a candida pentru postul de profesor de Dogmatică și Apologetică la Academia Teologică din Caransebeș. Astfel, începând cu data de 15 octombrie 1938 este numit profesor titular provizor la catedra de Vechiul Testament a Academiei Teologice din Caransebeș, trecând

apoi la catedra de Teologie Dogmatică și Apologetică, aprobarea suplínirii la catedra de Dogmatică și Apologetică fiind dată la 5 ianuarie 1939. Cu siguranță intrarea părintelui Rezuș în corpul profesoral al Academiei Teologice din Caransebeș se datorează și dogmatistului Vasile Loichița, cel care predase dogmatica la Academia din Caransebeș, recomandările lui cântărind mult în numirea sa ca suplínitor la catedra de Dogmatică și Apologetică într-o primă etapă. Numirea oficială ca profesor suplínitor are loc în 15 octombrie 1938, pentru ca prin decizia nr. 44347/1944 a Ministerului Cultelor și Artelor să-i fie recunoscută, începând cu 1 decembrie 1944, numirea ca profesor titular definitiv la catedra de Teologie Dogmatică și Apologetică a Academiei.

Contextul istoric a făcut ca pe parcursul anilor situația Academiei să devină tot mai delicată, guvernul dorind transformarea Academiei în Seminar Teologic și înființarea unei facultăți de teologie la Timișoara. În condițiile în care nici încercarea PS Veniamin Nistor de a aduce Facultatea de la Cernăuți la Caransebeș în vederea salvării Academiei de la desființare și având în vedere iminența acestui deznodământ, părintele Rezuș cere începând cu data de 13 martie 1947 concediu pentru 10 zile, pentru ca ulterior să ceară fișa personală pentru plecare și să renunțe la catedra de Teologie Dogmatică de la Caransebeș. Din 1 aprilie 1947 este numit profesor la Facultatea din

Suceava iar din 1 aprilie 1948 este la București unde rămâne până la pensionarea sa în 1 octombrie 1974.

Cât privește coordonatele gândirii sale teologice putem spune că teologia și teologul Petru Rezuș se înscriu în contextul teologic al secolului al XX-lea, părintele abordând, pe de-o parte în perioada interbelică, tematici interesante vremii, iar pe de altă parte teme interconfesionale, de teologie fundamentală și ecumenică, în perioada comunist-atee. Putem spune că părintele Petru Rezuș va continua tradiția formată de profesorul Vasile Găină și de Nicolae Cotoș la Cernăuți, crezând că-și „poate extinde preocupările în toate domeniile Teologiei în cadrul Teologiei fundamentale, pentru ca să creeze condițiile cele mai favorabile pentru asimilarea revelației divine”.

În capitolul al II - lea am urmărit, pornind de la coordonatele gândirii teologice a părintelui Petru Rezuș și în perspectiva teologiei înaintașilor, contextul istorico-teologic general în care a teologhit dogmatistul Petru Rezuș, atât în perioada interbelică cât și în perioada comunismului românesc.

Dacă odată cu anul 1918 putem vorbi, pe fondul unei lipse de organizări unitare și a unei conduceri directe a Bisericii, de o criză a învățământului teologic românesc, nu la fel stau lucrurile începând cu anul 1948. Asistăm de această dată, pe lângă o reglementare a regimului cultelor din România și la o schimbare structurală și de

poziție a învățământului teologic românesc, acesta întorcându-se la drumul poruncit de Biserică.

Conjunctural, Biserica a fost nevoită ca după cel de-al doilea război mondial să țină cont de nivelul cultural și social mai ridicat care se instaurase în țară și să răspundă totodată noilor idealuri umane, și aceasta cu atât mai mult cu cât contextul istoric dat impunea noi vederi asupra raporturilor doctrinare între Biserici.

În fața acestei situații în care se afla Biserică și teologia la început de secol XX, părintele Rezuș încearcă o reaşezare a discursului teologic pe linia ortodoxiei tradiționale, dând mărturisirii lui Hristos o formă actuală, potrivită noilor provocări ale lumii contemporane, adâncind totodată, într-un stil personal, punctul de vedere dogmatic, dar și acordând mereu atenție noilor rezultate ale domeniului, însă în spiritul Ortodoxiei.

Noului context marcat de secularizare, de materialism, chiar de descreștinare, Biserica a trebuit să-i răspundă printr-un efort de „autodefinire” a propriei identități și de deschidere, răspunzând totodată noilor transformări istorice. Asistăm, odată cu înscrierea învățământului teologic românesc în această mișcare la o perioadă în care gândirea teologică românească suferă „mutații și evoluții”, oscilând între influențele răsăritului slavon și cele ale apusului protestant și catolic. Modernizarea la care a fost supusă teologia

românească a dus și la adaptarea discursului teologic la cerințele discursului științific, teologia românească adoptând, la sfârșitul secolului al XIX-lea, modelul occidental scolastic în detrimentul celui tradițional patristic. În felul acesta are loc trecerea de la tradiția liturgică a Bisericii la raționalismul școlilor de teologie.

Astfel, începutul de secol XX îi pune pe teologii români și teologia lor în fața unei teologii scolastice, o teologie în care adevărurile religioase pot fi „elaborate, interpretate și ordonate” în mod rațional. Este valorificată acum, în condițiile ateismului și indiferentismului rațional, dimensiunea apologetică a dogmaticii, folosindu-se argumente raționale pentru dovedirea existenței lui Dumnezeu dar accentuându-se specificul ortodox.

Anul 1936 și Congresul Facultăților de Teologie de la Atena este un bun prilej de a îmbrățișa un alt mod de teologhisire, cel al Sfinților Părinți, ceea ce ne îndreptățește să vorbim despre o înnoire teologică românească chiar de la sfârșitul primei jumătăți a secolului XX.

Pe de altă parte, teologia din perioada comunismului românesc a mers pe aceeași direcție a receptării critice a trecutului, continuând valorificarea Tradiției și a izvoarelor teologiei, și toate acestea prin inițierea mișcării neopatrstice. Și totuși, evenimentele din 23 august 1944 determină o „împărțire” între teologi și o orientare spre Biserica

Rusă, și în timp ce unii regretau că nu a fost posibilă mai demult această direcție, alții, dimpotrivă, o considerau un pericol pentru Biserică. Toată această dublă mișcare deși urmărea pe de-o parte să dea o „lovitură directă și nemiloasă trecutului”, pe de altă parte să facă posibile „înnoirile” în Biserică, nu a făcut decât să întârzie apariția unei autentice culturi teologice.

Cu toate acestea, teologia ortodoxă în general și cea dogmatică în mod special, din a doua jumătate a secolului al XX-lea, se integrează într-un proces de „vindecare prin reîntoarcerea la datele Revelației”, între priorități cea mai importantă fiind aceea de a uni teologia cu viața.

Deși se discutase încă din perioada interbelică despre necesitatea înnoirii teologice, abia odată cu cercetarea teologiei Părinților, în special cea a lui G. Palama și M. Mărturisitorul, prinde contur un nou program de cercetare teologică, în legătură directă cu viața credincioșilor. Teologul Dumitru Stăniloae și gândirea sa teologică fac parte dintr-un ansamblu în care trebuia să se dezvolte teologia românească. Recursul pe care-l face teologia neopatristică la Sfinții Părinți este de fapt „mutația fundamentală” pe care o cunoaște teologia dogmatică în a doua jumătate de secol XX.

În capitolul al III-lea am încercat să arăt, mergând pe aceeași linie a afirmării și a căutării propriei identități, cum și dacă a reușit să

repoziționeze părintele Rezuș dogmatica ortodoxă în contextul politico-religios al secolului al XX-lea, știut fiind că acest secol, pe fondul istoric și în condițiile mișcării ecumenice, a fost unul al afirmării identitare a diferitelor confesiuni creștine. De aceea cred că întreaga sinteză pe care o face părintele Rezuș teologiei dogmatice este una a reafirmării Ortodoxiei, chiar dacă uneori întâlnim o dogmatică care sistematizează și sintetizează rațional informațiile, din ramuri diferite ale teologiei, lucru altfel de înțeles dacă nu uităm că teologia academică occidentală oferise toate acestea în colecțiile de surse și în sintezele deja existente.

Astfel, întreaga operă teologică a părintelui Rezuș se înscrie în această direcție de recuperare și de mărturisire a teologiei ortodoxe ca o teologie care nu este cu nimic mai prejos decât cea romano-catolică și protestantă, demonstrând uneori acest lucru și cu argumente comune tuturor Bisericilor, dar arătând, atunci când se impunea, greșelile din aceste sisteme.

Ceea ce a făcut părintele Rezuș în întreaga sa opera teologică a fost să arate că învățătura ortodoxă este una mereu vie și actuală, în acest sens încercând o abordare integrală a temelor de cercetare, argumentând punctul de vedere ortodox cu bogate informații din diferite ramuri teologice, conștient fiind, așa cum mărturisește, că a

participat la lucrarea mântuirii așa cum a înțeles și cum i-a fost cu putință.

În acest sens, părintele Rezuș abordează adevărul dogmatic în toate direcțiile de cercetare: revelațională, antropologică, hristologică, pnevmatologică, ecleziologică, aghiologică, interconfesională, nu fără rezerve însă, așa cum vom vedea, vis-a-vis de teologia neopatristică și de reprezentanții acesteia.

De la bun început părintele Rezuș consideră ca absolut necesar, pentru înțelegerea celorlalte adevăruri dogmatice, lămurirea termenului de dogmă și implicit al Tradiției dogmatice ortodoxe, evidențiind faptul că dincolo de înțelesul dogmei ca învățătură care normează viața și este obligatorie pentru credincioși, ea trimite în mod special la ideea de autoritate. Dogmatistul român descrie, cu privire la proveniența și originea sa, dogma sub trei aspecte: divin (ca autoritate cu rădăcini în Sfânta Scriptură și în Sfânta Tradiție), bisericesc (dogma este învățată, dezvoltată și definită de Biserică) și subiectiv (dezvoltă cuprinsul credinței).

Pentru părintele Rezuș dogma este o „direcție de viață” care-l privește pe om și mântuirea sa, fiind mereu reafirmată în Biserică, Biserica hotărând și distingând între dogmele false și cele adevărate, mai mult, calea de la un adevăr simplu revelat la un adevăr dogmatizat aparținând exclusiv Bisericii. Trebuie, arată părintele Rezuș, să facem

distincție între dogmă și teologie, între dezvoltarea dogmatică și dezvoltarea teologică.

Starea actuală a dezvoltării dogmatice este pentru părintele Rezuș starea „anormală din activitatea Bisericii”, o stare în care dezvoltarea a stagnat și în care trebuie să se discute despre reînnoire, revenind la starea dinainte de schismă. Este o necesitate ca discuțiile să se poarte și pe marginea actualei situații în care se află Biserica, a unirii Bisericilor și a întrunirii unui nou sinod ecumenic cunoscut, și aceasta cu atât mai mult cu cât Biserica „lipsită de principalul organ de oficializare ecumenică a învățăturilor sale” nu și-a însușit în toată deplinătatea adevărul revelat și în care „formele vechi trebuie înnoite, tiparelor noi de viață și gândire umană trebuind să li se ofere norma unică de tipar ortodox a unei Biserici totdeauna trează și cu grija necesităților supușilor ei”. Răspunsul însă nu trebuie să fie unul anacronic arată părintele Rezuș, dar nici să facă din sărăcia dogmelor o calitate iar din teologumene o rezolvare a viitorului dogmatic ortodox.

Din acest punct de vedere este meritul părintelui Rezuș că a pus *problema teologumenelor*, a autorității și formulării ei, arătând că acestea depind de modul în care emitenții au rămas fideli învățăturilor Bisericii, trasând principiul de bază în problema teologumenelor

astfel: „cantitativul nu impune, numărul nu recomandă în dogmatica ortodoxă”.

Cât privește *Tradiția dogmatică ortodoxă*, aceasta este pentru părintele Rezuș tradiția în care adevărul revelat merge pe calea dezvoltării dogmatice păstrând însă linia ortodoxiei tradiționaliste, dar în care tradiția se acomodează la timpurile și gândirile prin care trece, de aceea putem vorbi în cadrul tradiției dogmatice de static și dinamic, de Tradiție domnească și Tradiție apostolică, chiar de vârsta apostolică și vârsta patristică a Tradiției dogmatice.

Toată strădania părintelui Rezuș de a lămuri adevărul dogmatic în lumina ortodoxiei tradiționale este întărită de corespondența pe care o arată între adevărul dogmatic ortodox și planul existenței lui Dumnezeu, ceea ce indică încă o dată că adevărul dogmatic poate fi întemeiat doar în raport cu un Dumnezeu personal și a cărui existență poate fi verificată. Pornind de la această realitate a cunoașterii personale a lui Dumnezeu, părintele Rezuș își expune principalele direcții de cercetare teologică conștient fiind că în ea se rezolvă toate problemele creștinismului.

Între problemele de bază ale Creștinismului și căreia părintele Rezuș îi dedică toată atenția este *problema revelației divine*, cu implicații asupra întregului fond doctrinal, ceea ce aduce nou revelația divină fiind individualizarea și distingerea religiei creștine în istorie,

ea având prin aceasta un statut special în cultura și spiritualitatea umană. A fost nevoie de revelația divină pentru ca omul să cunoască adevărurile divine.

Abordarea Revelației divine este făcută de părintele Rezuș într-o întreită perspectivă: a autorului revelației, a primitorului revelației divine și a mijlocitorului adevărilor revelate. Dacă din punct de vedere subiectiv revelația divină apare ca un act liber care depășește naturalul dar prin care Dumnezeu se descoperă pe Sine și voia Sa oamenilor, din punct de vedere obiectiv revelația se identifică cu doctrina creștină.

Mai mult, părintele Rezuș vorbește despre un „distinguo” în dezvoltarea Revelației divine făcând trimitere la cei care nu văd în procesul revelațional un act încheiat cu Iisus Hristos ci o continuare pe mai departe a revelației. Chiar Biserica face distincție între rolul unic pe care L-a avut în procesul revelațional Domnul Hristos, rolul Sfinților Apostoli, a Sfinților Părinți și a Sinoadelor ecumenice. După încheierea procesului revelațional Biserica a avut misiunea de a valorifica tezaurul revelat.

Pentru părintele Rezuș fără revelație nu ar fi fost posibilă nici organizarea religiei, revelația fiind „creierul nervos al întregului sistem de viață și de credință în Creștinism”.

Cât privește viitorul Revelației divine trebuie să fim atenți, precizează dogmatistul român, la pericolul deprecierii ei prin inovații doctrinare, având ca exemplu permanent atitudinea sinoadelor ecumenice care și-au spus punctul de vedere cu privire la tezaurul revelat ori de câte ori a fost nevoie, toate acestea făcându-le cu conștiința că Revelația divină nu este simplă teorie teologică ci este teorie pentru viața religioasă.

În teologia părintelui Rezuș *problema antropologică* apare a fi un deziderat, și acesta în condițiile în care omul a încercat să-și explice starea sa fie pe calea cunoașterii, fie pe cea a existenței. Chiar dacă antropologia părintelui Rezuș îmbracă forma unei apologii antropologice, odată ce omul își pune problema existenței sufletului și a nemuririi are loc o biruință a minții sale, biruință în care ajunge să vadă planul mântuirii.

Pentru părintele Rezuș modul în care are loc creația este unul revelațional și coincide cu începutul spațiului și timpului, creația materială având ca scop primirea vieții: „Din materia cosmică creată, Dumnezeu închipuiește primele ființe vii”. Ca o notă distinctă în creație, părintele Rezuș vorbește despre ipoteza creațională fixistă, opusă ipotezei evoluționiste, „caracteristica principală a acestor specii este fixismul, adică ele sunt stabile, fără a se putea modifica în alte specii, sau a se combina cu ele”.

Orice încercare materialistă de a pune sub semnul întrebării existența sufletului și a nemuririi sale este de fapt o luptă împotriva concepției creștine antropologice, luptă care merge până la poligenism și chiar până la găsirea unei neconcordanțe între antichitatea omului și referatul biblic. Ceea ce observă părintele Rezuș este promovarea unui curent de mediație în Biserica romano-catolică între rezultatele materialismului științific și antropologia creștină, acești „evoluționiști catolici” acceptând totuși o „creație evolutivă” fără însă a înlătura intervenția lui Dumnezeu.

Părintele Rezuș aduce în atenție alături de principiul vital sufletesc al omului, principiul vital sufletesc al animalelor, iar pentru deplina conturare a sufletului omenesc încearcă o corectă raportare între aceste două principii.

Rezolvarea problemelor antropologice este văzută de părintele Rezuș într-un alt plan de existență, în viața viitoare, unde existența omului va fi pe deplin lămurită.

Chiar dacă aprofundarea temelor dogmatice este făcută de părintele Rezuș fie din perspectiva teologiei apologetice, fie interreligios, interconfesional sau chiar ecumenic, între toate acestea „problema fundamentală și totodată piatra de încercare pentru orice teolog rămâne persoana divino-umană a Dumnezeu-Omului și Mântuitorului Iisus Hristos”. De aceea, dezvoltarea dogmatică pe care

o cunoaște *problema hristologiei* poate fi urmărită încă din perioada apostolică, „mesianitatea și divinitatea Mântuitorului” reprezentând sămburele doctrinei creștine.

Numeroase mărturii despre mesianitatea și divinitatea Mântuitorului ne oferă însăși Sfânta Scriptură, epistolele pauline îndeosebi fiind o mărturie a faptului că și după înălțare preocupările hristologice au fost o constantă în viața Apostolilor și a Bisericii. Mai mult decât atât, părintele Rezuș identifică în hristologia paulină celelalte adevăruri care vor intra în Simboluri și vor sta la temelia dogmelor, între care soteriologia și ecleziologia.

Nu numai Sfânta Scriptură este o mărturie a mesianității și divinității lui Hristos, ci toată perioada patristică poate fi identificată ca perioada în care Sfinții Părinți au clarificat în mod definitiv adevărurile de credință cu privire la persoana divino-umană a Mântuitorului. Și în perioada post-patristică preocupările hristologice au continuat, pentru ca ele să se intensifice odată cu protestantismul și romano-catolicismul.

Dacă protestantismul recurge la modalități noi de abordare doctrinară (se vorbește de pozitiv și negativ hristologic, de mitologizare și demitologizare) atunci când pune în discuție problema mesianității și divinității Mântuitorului, teologia romano-catolică ne

prezintă o „configurație deosebit de eteroclită hristologic în actualitate”.

Pentru părintele Rezuș „revirimentul hristologic” în teologia protestantă apare odată cu K. Barth iar contestațiile Noului Testament, pe filiera școlii de la Tübingen, plecau tocmai de la considerarea lor ca o colecție de mituri în jurul lui Hristos. De aici s-au dezvoltat teoriile hristologice contemporane în care influențele sunt evidente. Ceea ce face ortodoxia însă este să rămână credincioasă adevăratei învățături hristologice, fără a folosi termeni care nu se pot acoperi teologic.

Teologia contemporană, subliniază părintele Rezuș, insistă asupra „caracterului definitiv al Domnului nostru Iisus Hristos”: „Termenul „Hristos definitiv” se acoperă cu cel de „Hristos veșnic”, deoarece calificativul definitiv vrea să scoată neschimbabilitatea istorică și doctrinară a lui Hristos. Se simte adică nevoia ieșirii dintr-o zonă a instabilității și subiectivității hristologice într-alta, a definitivării și fixității, fără de care nu se poate vorbi de o finalitate istorică a Domnului nostru Iisus Hristos”.

Ceea ce face Ortodoxia este să rămână credincioasă adevăratei învățături hristologice, „nedizolvând” divinitatea Mântuitorului în termeni fără acoperire teologică, ci totul se concentrează în slujirea lui Hristos așa cum El a dorit-o.

Așa cum am văzut, pentru părintele Rezuș hristologia nu face altceva decât să deschidă calea celorlalte adevăruri care vor sta la temelia dogmelor: soteriologia, pnevmatologia, ecleziologia, aghiologia, mariologia.

Cu această conștiință, în *abordarea soteriologică* părintele Petru Rezuș pleacă de la soteriologiile păgâne pentru a arăta superioritatea soteriologiei creștine împlinite în persoana Domnului nostru Iisus Hristos. Creștinismul este astfel cel care deschide porți, închise altfel în alte religii, dar în același timp impune și oferă condiții pentru lucrarea mântuirii.

Ceea ce este important, subliniază părintele Rezuș, este că nicio religie necreștină nu reușește să rezolve problema soteriologică în afara creștinismului, toată strădania lor fiind doar progres spre unica filosofie creștină. Pentru părintele Rezuș perspectiva unei vieți noi este deschisă doar de creștinism, mântuirea fiind posibilă prin voia liberă a omului și prin împreuna-lucrare cu harul sfințitor.

În opera teologică a părintelui Rezuș *pnevmatologia* îmbracă hainele unei sinteze, ceea ce urmărește de fapt fiind să pună în prim plan activitatea Duhului Sfânt după înălțarea la cer și pogorârea Lui peste Apostoli. În acțiunea de trimitere, Duhul Sfânt nu apare în planul revelației într-o succesiune temporală ci într-o succesiune soteriologică.

Gândirea ortodoxă recurge, arată părintele Rezuș, la ideea de mișcare pentru a reda ideea de eternitate și de unitate ființială a Dumnezeirii paternale, iar când vorbește despre trimiterea Sfântului Duh în lume arată că Acesta nu avea nevoie să-Și ia începutul din Fiul întrucât El exista, ci avea nevoie de „doctrina mântuitoare pentru a continua opera de sfințire subiectivă a omenirii”.

Aghiologia este una dintre temele noi de cercetare pe care părintele Rezuș le introduce în teologia românească cu conștiința că doar în comuniunea sfinților (comuniunea sfinților este un centru dogmatic în care se întâlnesc toate dogmele), în învățătura despre sfinți și sfințenie se împlinesc cel mai bine adevărurile de credință, mai mult, fiind o mărturie a soteriologiilor individuale. Doar din sfințenia trăită ca plenitudine și nu ca posibilitate a mântuirii vine conformarea vieții noastre cu a lui Hristos, Fiul lui Dumnezeu fiind idealul dorit al sfințeniei. Însă sfințenia o dobândește doar cel care are dragoste de Dumnezeu și de aproapele.

Mariologia este o temă de actualitate pentru părintele Rezuș în condițiile în care Biserica romano-catolică a făcut din învățătura despre ridicarea Fecioarei Maria cu trupul la cer o dogmă. De aceea și abordarea mariologiei este una integrală, potrivită cu profunzimea subiectului, părintele prezentând evenimentele importante din viața

Maicii Domnului atât în lumina teologiei patristice cât și a înaintașilor săi.

Pentru dogmatistul român faptul că Biserica îi oferă Maicii Domnului un loc central în cultul și evlavia creștină arată importanța ei în iconomia mântuirii, ea devenind calea pentru Dumnezeu de a intra în lume. Astfel, Născătoarea de Dumnezeu devine baza pentru un umanism teocentric.

În ceea ce privește învățătura despre *Biserică*, subliniază teologul Petru Rezuș, aceasta a fost o constantă atât în teologia veacului trecut cât și în cel prezent, ea fiind văzută ca o cheie care rezolvă multe din problemele religioase ale contemporaneității. De aceea și părintele Rezuș se întreabă de unde vine această preocupare pentru ecleziologie și dacă ea are ca fond prea puțină înțelegere a naturii și a însușirilor Bisericii? Ceea ce face părintele Rezuș este să arate că dincolo de juridismul catolic și de eclesiolele protestante, Ortodoxia studiază ecleziologia în conformitate cu intențiile întemeietorului ei, neuitând misiunea și mijloacele prin care își poate împlini scopul, mântuirea credincioșilor.

În capitolul al IV – lea am abordat opera teologică a părintelui Rezuș din perspectivă *interconfesională-ecumenică*, pentru înțelegerea Ortodoxiei autentice fiind nevoie de o „coborâre verticală în adâncul ei ca noțiune”, Ortodoxia fiind caracterizată tocmai de

realitatea fondului său doctrinar, o realitate în care forma nu se desparte de fond. De fapt, problemele interconfesionale și răspunsul doctrinar ortodox sunt legate de însăși doctrina Creștinismului, diversificarea creștină fiind posibilă datorită deficiențelor de interpretare în ceea ce privește învățătura Domnului Hristos.

Este nevoie de dialog interconfesional și interreligios, arată părintele Rezuș, dialog în care adevărul dogmatic să fie ferit de orice deformare, cel mai mare pericol venind din partea unei teologii supraconfesionale sau a unei teologii ecumenice.

Pe această linie, Teologia Dogmatică ortodoxă deși angajată în problemele doctrinare trebuie să răspundă atât nevoilor credincioșilor cât și noilor condiții de viață a creștinismului. De aceea și părintele Rezuș încearcă o abordare interconfesională în toate problemele care alcătuiesc conținutul doctrinar ortodox: revelația divină, ecumenismul, doctrina, cuvântul, creștinsimul, mariologia, hristologia.

În capitolul al V - lea am expus poziția critică a părintelui profesor Petru Rezuș vis-a-vis de filosofia românească de la mijlocul secolului al XX-lea, în mod special față de Lucian Blaga, fără a uita să pun în lumină polemica avută în epocă cu părintele Dumitru Stăniloae în ceea ce privește actualitatea teologiei neopatristice. Chiar dacă de multe ori expresiile dure folosite de părintele Rezuș pentru a

sanționa derapajele din filosofia românească nu sunt cele mai potrivite, ceea ce vrea să transmită de fapt dogmatistul român este inactualitatea în care se situează o filosofie care refuză dialogul cu credința, care se revoltă contra adevărilor creștine, și aceasta cu atât mai mult cu cât filosofia și filosofii români nu sunt străini de creștinism. Indignat și de faptul că filosofia religiei nu a mai fost introdusă în volumul V din Istoria filosofiei moderne, părintele Rezuș consideră acest lucru ca pe o „dureoasă rușine a Bisericii întregi și o adevărată nedreptate națională” și care nu urmărește decât „să te execute, pe tine religie, în felul acesta monstruos din punct de vedere spiritual”.

Coroborat cu acestea, atitudinea lui Lucian Blaga față de creștinism îl determină pe părintele Rezuș să-i răspundă acestuia, de data aceasta însă într-un mod mult mai aspru. Chiar dacă prin atitudinea sa părintele Rezuș nu face altceva decât să se ralieze altor luări de poziții contra filosofului român, disputa dintre cei doi capătă de această dată un accent mai grav, presărat uneori cu replici pline de ironie, toate culminând cu procesul deschis de filosoful Lucian Blaga dogmatistului Petru Rezuș la judecătoria din Caransebeș.

Nu putem trece cu vederea atitudinea pe care părintele Rezuș a avut-o față de Dumitru Stăniloae, una de neînțeles dacă luăm în considerare lauda pe care dogmatistul Petru Rezuș o aduce părintelui

Stăniloae în prima jumătate a secolului al XX – lea considerându-l un „fenomen în istoria teologiei românești”. Având în vedere toate aceste remarci pozitive la adresa teologului ardelean se naște întrebarea firească: ce l-a determinat pe părintele Rezuș să-și schimbe atitudinea față de unul dintre teologii care până odinioară era „unul dintre cei mai mari teologi contemporani ai ortodoxiei și va fi și una din gloriile cele mai curate ale galeriei de ctitori ai spiritualității românești”.

O posibilă justificare a noii atitudini a părintelui Rezuș se întrevește dacă luăm în calcul contextul istorico-politic, cu implicații și în teologia românească de la mijlocul secolului XX, atât în ceea ce privește studiile publicate cât și disputele ivite între profesori. Se pare că linia noii organizări politice de la începutul anilor 50 reprezintă și o nouă direcție pentru profesorii de la Sibiu, Liviu Stan și Spiridon Câdea, cei care vor înlesni plecarea părintelui Stăniloae de la Sibiu la București. Această nouă atitudine cu care este întâmpinat părintele Stăniloae este de fapt și o judecată a recursului mariologic al părintelui Stăniloae din anii 50, recurs pentru care însă nu va fi iertat de reprezentanții teologiei cernăuțene, ajunși acum la Sibiu și București, și care îl acuză de „abandonarea tradiției teologice ortodoxe în favoarea tradiției de inspirație neopatristică și filocalică”.

Dincolo de marginile unei dispute strict teologice, cu accent fie pe teologia patristică a secolelor II-VII, fie pe teologia bizantină

post-patristică, atitudinea părintelui Rezuș se explică poate cel mai bine psihologic, pornind într-o primă fază ca o complicitate la marginalizarea la care fusese supus teologul sibian din partea colegilor, mai apoi transformându-se într-o încăpățănare intelectuală.

Așadar, privind retroactiv întregul demers științific, consider că am reușit să surprind principalele linii directoare ale gândirii dogmatice a părintelui Petru Rezuș, având totodată conștiința că cercetarea mea nu epuizează bogăția gândirii unuia dintre cei mai de seamă dogmațiști români ai secolului trecut, iar dincolo de limitele inerente, acest demers deschide oportunități noi de cercetare a Teologiei Dogmatice.

Bibliografie

I. IZVOARE

1. Biblice:

1. BIBLIA sau SFÂNTA SCRIPTURĂ, tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997.

2. Patristice:

2. ACTELE MARTIRICE, în *Părinți și Scriitori Bisericești II*, traducere de Ioan Rămureanu, editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982.

3. CHIRIL AL IERUSALIMULUI, *Cateheze*, traducere de Dumitru Fecioru, editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2003.
4. CLEMENT ALEXANDRINUL, „Stromatele”, în *Părinți și Scriitori Bisericești 5*, traducere de Dumitru Fecioru, editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1982.
5. CLEMENT ROMANUL, „Epistola către Corinteni”, în *Scrierile Părinților Apostolici*, traducere de Dumitru Fecioru, editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979.
6. *COMENTARIILE SAU EXPLICAREA EPISTOLEI CĂTRE EFESENI A CELUI ÎNTRU SFINȚI PĂRINTELE NOSTRU IOAN CHRISOSTOM*, traducere de arhimandrit Theodosie Athanasiu, Iași, 1902.
7. „DESCOPERIREA SAU PROTOEVANGHELIA LUI IACOB”, în Epifanie MONAHUL, Simeon METAFRASTUL, Maxim MĂRTURISITORUL, *Trei Vieți bizantine ale Maicii Domnului. Nașterea, Viața și Adormirea Maicii Domnului*, traducere de Ioan Ică jr., editura Deisis, Sibiu, 2007.

8. „EPISTOLA CĂTRE DIOGNET VII”, în *Scrierile Părinților Apostolici*, traducere de Dumitru Fecioru, editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979.
9. „EVANGHELIUM DE NATIVITATE MARIAE”, în *Codex Apocryphus Novi Testamenti collectus, castigates, testimoniisque, censuris et animadversionibus illustrates a Johanne Alberto Fabricio*, Hamburgi, 1703.
10. IGNATIE TEOFORUL, „Epistola către Filadelfieni”, în *Scrierile Părinților Apostolici*, trad. de Dumitru Fecioru, editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1979.

3. Liturgice:

11. *LITURGHIER*, editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1995.
12. *PENTICOSTAR*, Tipografia cărților bisericești, București, 1936.
13. *PENTICOSTAR*, editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1999.

14. *TRIODUL*, editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2012.

4. Documente de arhivă:

1. *Actele Adunării eparhiale ortodoxe române a Caransebeșului, perioada XXIII – sesiunea III, 3 mai 1942*, Caransebeș, Tipografia Diecezană, 1942.
2. Arhiva Episcopiei Caransebeșului, *fond bisericesc* (III), dosar 387/1938.
3. Arhiva Episcopiei Caransebeșului, *fond bisericesc* (III), dosar 21/1939.
4. Arhiva Episcopiei Caransebeșului, *fond bisericesc* (III), dosar 41/1941.
5. Arhiva Episcopiei Caransebeșului, *fond bisericesc* (III), dosar 10/1943.
6. Arhiva Episcopiei Caransebeșului, *fond bisericesc* (III), dosar 135/1944.
7. Arhivele Naționale Caransebeș, *fond Academia Teologică Caransebeș*, dosar 3/1931.
8. Arhivele Naționale Caransebeș, *fond Academia Teologică Caransebeș*, dosar 1/1938.

9. Arhivele Naționale Caransebeș, *fond Academia Teologică Caransebeș*, dosar 4/1938.
10. Arhivele Naționale Caransebeș, *fond Academia Teologică Caransebeș*, dosar 19/1938.

5. Opera părintelui Petru Rezuș:

5.1. Lucrări:

1. REZUȘ, Petru, *Dezvoltarea dogmatică*, Tiparul Glasul Bucovinei, Cernăuți, 1938, 143p.
2. REZUȘ, Petru, *Aspecte soteriologice*, Tiparul Tipografiei Diecezane, Caransebeș, 1939, 48 p.
3. REZUȘ, Petru, *Tradiția dogmatică ortodoxă*, Tiparul Tipografiei Diecezane, Caransebeș, 1939, 311 p.
4. REZUȘ, Petru, *Aghiologia ortodoxă*, Tiparul Tipografiei Diecezane, Caransebeș, 1940, 395 p.
5. REZUȘ, Petru, *Despre Duhul Sfânt. Sinteză pnevmatologică*, Tipografia Arhidiecezană, Sibiu, 1941, 122 p.
6. REZUȘ, Petru, *Curs de Teologie Fundamentală*, Tiparul Tipografiei Diecezane, Caransebeș, 1942, 622 p.
7. REZUȘ, Petru, *Problematica Teologiei Fundamentale*, Tiparul Tipografiei Diecezane, Caransebeș, 1943, 35 p.

8. REZUȘ, Petru, *Axiologia Teologiei Fundamentale*, Tiparul Tipografiei Diecezane, Caransebeș, 1943, 105 p.
9. REZUȘ, Petru, *Știința mărturisitoare de Dumnezeu*, Tiparul Tipografiei Diecezane, Caransebeș, 1944, 122 p.
10. REZUȘ, Petru, *Filosofia confesiunilor creștine*, Tiparul Tipografiei Diecezane, Caransebeș, 1944, 15 p.

5.2. Studii și articole:

1. REZUȘ, Petru, „Contribuții teologice bănățene”, în *Mitropolia Banatului*, anul XII, nr. 11-12, 1962, p. 716-720.
2. REZUȘ, Petru, „Autenticitatea creștinismului în teologia contemporană”, în *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, an. XLIII, nr. 11-12, 1967;
3. REZUȘ, Petru, „Problema interconfesională a revelației divine”, în *Ortodoxia*, anul II, nr. 2, 1950, p. 515-558.
4. REZUȘ, Petru, „Ortodoxia în fața vieții”, în *Ortodoxia*, anul VI, nr. 2-3, 1954, p. 592-602.
5. REZUȘ, Petru, „Învățătura protestantă în cuvântul lui Dumnezeu față de învățătura ortodoxă”, în *Ortodoxia*, anul VII, nr. 2, 1955, p. 232-240.

6. REZUȘ, Petru, „Învățătura creștină despre structura revelației divine din punct de vedere interconfesional”, în *Ortodoxia*, anul VIII, nr. 1, 1956, p. 58-70.
7. REZUȘ, Petru, „Învățătura despre ființa religiei creștine din punct de vedere interconfesional”, în *Ortodoxia*, anul X, nr. 1, 1958, p. 15-22.
8. REZUȘ, Petru, „Învățătura despre religia subiectivă din punct de vedere interconfesional”, în *Studii Teologice*, anul X, nr. 5-6, 1958, p. 365-375.
9. REZUȘ, Petru, „Învățătura ortodoxă despre cuvânt – mijloc de expresie în cele trei confesiuni”, în *Ortodoxia*, anul XI, nr. 1, 1959, p. 48-62.
10. REZUȘ, Petru, „Originalitatea creștinismului”, în *Ortodoxia*, anul XI, nr. 4, 1959, p. 518-534.

6. Dicționare:

1. BAILLY, Anatole, *Dictionnaire grec-français*, Librairie Hachette, Paris, 1894, 2227 p.

2. BRIA, Ion, *Dicționar de teologie ortodoxă*, ediția a –II-a, editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1994.
3. GUȚU, G., *Dicționar latin-român*, editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, 1324 p.
4. IONESCU, Răzvan și LEMENI, Adrian, *Dicționar de teologie ortodoxă și știință*, editura Curtea Veche, București, 2009.
5. KAZHDAN, Alexander and CUTLER, Anthony, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, vol. I, Oxford University Press, Oxford, 1991.
6. LACOSTE, J. – Y., *Dictionnaire critique de théologie*, PUF, Paris, 1998.
7. LAMPE, G. W. H., *A Patristic Greek Lexicon*, Oxford, 1961.
8. MCGUCKIN, Anthony John, *Dicționar de teologie patristică*, traducere de Dragoș Dâscă și Alin-Bogdan Mihăilescu, editura Doxologia, Iași, 2014.
9. PĂCURARIU, Mircea, *Dicționarul Teologilor români*, editura Andreiana, Sibiu, 2014.
10. POUPARD, P., *Dictionnaire des religions*, PUF, Paris, 1984.

7. Studii și articole:

1. ABRUDAN, Dumitru, „Pr. Prof. Univ. Dr. Petru Rezuș - la centenarul nașterii”, în *Altarul Banatului*, anul XXIV, nr.10-12, octombrie-decembrie, 2013, p. 44-49.
2. ACHIM, Alin Nicușor, „Scurt excurs privind realitatea teologică de la începutul secolului al XX-lea. Frământări, tendințe, perspective, realizări”, în *Misiune și educație religioasă*, coord. Mihai Himcinschi, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2016, p. 47-58.
3. AMANN, É., „L'Église et la doctrine d'Occam”, în *Dictionnaire de théologie catholique*, t. XI, col. 899-904.
4. BAINVEL, J., „Argument de saint Anselme”, în *Dictionnaire de théologie catholique*, tome I, Paris, 1931, col. 1356.
5. BALCA, N., „Teologia dialectică și Biserica ortodoxă”, în *Revista de filozofie*, XXIII, nr. 2, aprilie-iunie, 1938, p. 160-185.
6. BARBU, Zevedei, „Metafizicul, funcțiune integrală a spiritului”, în *Saeculum*, anul I, ian.-febr.1943, p. 64.
7. BARTMANN, B., „*Lehrbuch der Dogmatik*”, 4 et 5 éd., 1920 et 1921, în *Revue des Sciences Religieuses*, volume 4, numéro 1, 1924, p. 186-187.

8. BEL, Valer, „Biserică și Euharistie”, în *Studii Teologice*, anul XXXIV, nr. 3-4, 1982, p. 230-242.
9. BELU, Dumitru, „Împărăția lui Dumnezeu și Biserica”, în *Studii Teologice*, anul VIII, nr. 5-6, 1956, p. 299-309;
10. BERDIAEV, N., „Le modernism catholique et la crise de la conscience modern”, în *La pensée russe*, tome III, Paris, mars, 1909, p. 650-654.